

EL MUSEU DE L'EMPORDÀ, ENTRE ELS LLEGATS I L'ART CONTEMPORANI

Anna Capella

Els fons de pintura de la majoria de museus locals que tenen una llarga història al darrere són eclèctics i variats en representació d'autors i qualitat de les obres, sovint més producte de l'atzar que d'una política d'adquisicions. Majoritàriament reuneixen peces ingressades gràcies a la bona voluntat d'una donació, i no responen a un criteri de col·lecció predeterminat ni a una tria fruit d'una visió de conjunt. Amb tot, la col·lecció de pintura dels segles XIX i XX del Museu de l'Empordà és especialment nombrosa i força representativa de les tendències artístiques al nostre país durant aquest ampli període i, per la particularitat que inclou diversos llegats, també ens ofereix el testimoni de les tendències artístiques que preferien les persones que els van aplegar.

Les col·leccions del Museu de l'Empordà tenen el seu origen en diversos dipòsits que el Museu del Prado va fer els anys 1885 i 1887 a l'Institut Ramon Muntaner de Figueres perquè els alumnes en poguessin fer còpies i estudis, tal com passava en altres ciutats de l'Estat espanyol. Ben aviat aquest fons s'incrementà amb diverses donacions d'alguns prohoms de la ciutat i es formà la idea de crear un museu, sota el lideratge dels polítics figuerencs Josep Rubaudonadeu i Joan Tutau.(1)

Tot i que les primeres obres que arribaren de Madrid pertanyien als segles XVII i XVIII, ben aviat aquesta col·lecció incipient augmentà amb la incorporació de pintures contemporànies -Josep Blanquet, Guillem Roca, Felip Masó de Falp, Maurice Pierrey, Mme Vaillard, Agustín Salinas...-, és a dir, d'obres d'autors vius catalans, espanyols i francesos que els promotors del futur Museu de l'Empordà van anar rebent i adquirint. No

tenim encara gaire dades sobre si aquestes obres es van aplegar només a l'Institut o també a les dependències municipals i en altres centres culturals de la ciutat, però el cas és que la pintura d'aquest període, que ara tractem en el present dossier, és inherent a la història de la institució i evidencia que, des d'un bon principi, l'art contemporani hi era present.

Va caldre esperar al dia 6 de desembre de l'any 1946, però, perquè es produís un acord del ple de l'Ajuntament de Figueres per a la creació pròpiament dita del Museu de l'Empordà i per a la constitució de la seva primera comissió. I al dia 4 de maig de 1947 per poder visitar la seva primera instal·lació museogràfica a l'ala nord i una part de la de ponent del mateix institut.(2) És aleshores que la documentació del museu començà a ser efecti-

Josep Blanquet Taberner, *Pujada del Castell* (1899).





Enric Galwey, *Paisatge* (s/d).

va, i per això tenim constància de la incorporació al fons d'obres d'Antoni Caba, Enric Serra, Carlos de Haes, Joaquín Sorolla, Francesc Labarta, Alfred Opisso, Isidre Nonell, Martí Alsina, Joaquim Mir, Joan Serra, Marià Llavenera –fruit de nous dipòsits dels museus de Madrid per mediació de José Francés, del llegat del crític d'art Alexandre Plana i del Dr. Estil·làs–, i també d'una important compra d'aquarel·les per valor de 3.500 pessetes que l'Ajuntament demanà que executés Ramon Reig.(3) Progressivament, el fons es va anar incrementant amb obres de Vayreda, Rigalt, Berga i Boix, Salinas, Cordero, Nobas, Berga i Boada –corresponents al segle XIX–, Bellver, Amat, Bernabeu, Cabané, Colom, Lleó Arnau, Lloveras, Fàbregas, Olivé, Opisso, Planas Dòria i Roig Ensenyat, entre d'altres. El Museu reunia també arqueologia, ceràmica i altres objectes de caire tradicional, però la pintura dels segles XIX i XX continuà sent el seu fort.

L'any 1962, per mediació del pintor Marià Baig(4) i emparaulat des del 1954, ingressà al Museu un important llegat que va imprimir el caràcter definitiu a les col·leccions de pintura del segle XIX i primera meitat del segle XX. Es tracta del llegat Moncanut-Planas, format per un conjunt d'objectes de porcellana d'època, uns exemples de pintura antiga i, molt especialment, per un gruix important de pintura catalana, amb obres de Josep Llovera, Joan Roig, Ramon Tusquets –corresponents al segle

XIX–, Josep Amat, Bosch Roger, Ricard Canals, Modest Cuixart, Enric Galwey, Pau Gargallo, Francesc Gimeno, Tsugouharu Foujita, Segundo Matilla, Joaquim Mir, Joaquim Momburú, Xavier Nogués, lu Pascual, Joan Ponç, Olga Sacharoff, Joaquim Sunyer, Antoni Tàpies i Vila Arrufat –corresponents al segle XX.

Malgrat la importància de la col·lecció que ja es custodiava, i la consciència general que la seu de l'institut era provisional, fins a final dels anys 60 l'Ajuntament de la ciutat no va prendre la iniciativa de resoldre una situació que havia arribat als límits de no tenir ni tan sols un horari d'obertura al públic regular. Tot i que la institució rebia donacions esparses i que se'n retiraven alguns dipòsits –com el del senyor Quinta-

na, que no correspon significativament al període que ens ocupa en aquest article– per raons de conservació, va ser la donació Moncanut-Planas la que va suposar el revulsiu final per afrontar la construcció d'una seu de nova planta, projectada per l'arquitecte Alexandre Bonaterra –en detriment de l'edifici de la Cambra Agrària, obra modernista de Josep Azemar, que fou enderrocat–, per instal·lar-hi correctament les col·leccions, ampliades per a

Josep Bonaterra, *Paisatge* (1922).



l'ocasió amb un important dipòsit d'arqueologia, d'època medieval i Secció Sentimental, procedent del fons de Frederic Marès. Tot plegat va ser promogut per l'alcalde Ramon Guardiola, que, segons la meua perspectiva personal –i pendent encara d'un estudi en profunditat–, aconseguí recursos econòmics per al futur Teatre-Museu Dalí alhora que per al Museu de l'Empordà. Inaugurat, doncs, l'any 1971, el nou edifici oferí per primera vegada les seves col·leccions amb una presentació museogràfica a proposta i execució dels criteris d'Evarist Vallès,(5) primer director, amb edifici propi, del Museu de l'Empordà.

A partir d'aquell moment s'inicià una política d'exposicions temporals que, alhora que presentava les primeres antològiques dels pintors empordanesos –Marià Llanera, Josep Bonaterra, Eusebi de Puig, Guillem Comalat, Joan Massanet, Joan Sibecas...–, organitzava mostres individuals o col·lectives d'obra recent dels pintors més actuals i feia créixer la col·lecció de pintura a partir de donacions dels familiars o dels mateixos artistes. Durant el llarg període en què Alícia Viñas(6) va dirigir el Museu, la institució va seguir una política de creixement molt marcada. Al llarg de tots aquests anys el fons de pintura empordanesa no va parar de créixer, i es va consolidar amb la incor-

Joaquim Sunyer de Miró,
Rue du marché (c. 1902).



Marià Llanera, *Paisatge*, (1927).

poració de l'obra pictòrica de Josep Maria Ametlla, Ricard Ansón, Marià Baig, Joaquim Bech de Carede, Ester Boix, Miquel Capalleras, Patxé, Carbó Berthold, Dai Bih-In, Miquel Duran, Joan Felip Vilà, Félez, Lleixà, Martínez Lozano, Bartomeu Massot, Josep Ministral, Ramon Molons, Narcís Monturiol, Josep Niebla, Joan Núñez, Joan Padern, Joan Paradís, Àngel Planells, August Puig, Puig Manera, Pujol Boira, Ramon Reig, Lluís Roura, Rafael i Àngeles Santos Torroella, Moisès Sidrach, Jaume Turró, Evarist Vallès, Lluís Vayreda, Martí Vives i Alícia Viñas, entre molts d'altres, tots ells representants en un o altre moment de les tendències artístiques o grups d'actuació que al llarg de segle XX s'han desenvolupat a les nostres comarques. Paral·lelament, van ingressar al fons obres d'autors com Ramon Casas, Josep Lluís Pellicer, Fèlix Mestres, els germans Masriera, o les més contemporànies de Pic Adrian, Daniel Argimon, Manel Bea, Lafranco Bombelli, Salvador Dalí, Joaquim Llucià, Joan Miró, Antoni Clavé, Elena Paredes, Joan Josep Tharrats o Joan Vila Moncau, que completen la perspectiva artística local amb un punt de vista més general.

L'any 1982, el matrimoni Abelard i Joana Fàbrega, ell originari de Cabanes, va fer donació al Museu de la seva col·lecció d'obra –olis, pintures i gravats– d'artistes catalans exiliats a Mèxic, amb els quals mantenien relació per la seva tasca editorial i cultural en aquell país. Aquest particular i històric conjunt que recull peces de personatges tan diversos com Montserrat Aleix, Pompeu Audvert, Josep Bartolí, Pere Calders, Avel·lí Artís Tísner, Francesc Camps Ribera, Enric Climent, Francesc Capdevila, Francesc Domingo, Francesc Moreno, Marcel·lí Porta o



Lluís Rigalt, *Paisatge amb figura* (1875).

Antoni Sbert, es donà a conèixer amb una exposició temporal i, en bona part, quedà incorporat a les sales permanents a partir de l'ampliació de l'edifici cap al carrer Enginyers de l'any 1991. Aquest fet va permetre també donar més cabuda a la representació a sales del fons pictòric del museu, amb una renovada presentació museogràfica a càrrec d'Alícia Viñas, que, seguint un ampli recorregut cronològic, prioritzava la presentació per procedències, llegats o conjunts de donacions.

L'any 1999, amb la creació del Consorci com a nou model d'entitat de gestió,⁽⁷⁾ el Museu amplià els serveis –guia de les col·leccions, servei educatiu, web, centre de documentació–, s'inicià una nova política d'exposicions temporals i es reorganitzaren les sales d'exposicions permanents des d'un punt de vista de recorregut cronològic i temàtic on les importants col·leccions de pintura catalana i empordanesa dels segles XIX i XX continuaren tenint un paper principal. Malgrat l'ampliació dels recursos econòmics i les millores assolides amb el pas del temps, encara no es disposa d'un pressupost estable d'adquisicions, però gràcies a mecanismes d'ajut a la producció, compres esporàdiques i donacions dels mateixos autors o de persones particulars, el fons del Museu de l'Empordà no ha deixat de créixer i avui disposa de noves incorporacions de pintura d'autors com Sebastià Agell, Marià Baig, Leonard Beard, Josep Bonaterra, Josep Costa Sobrepera, Ricard Ferrer, Rosa Brugat, Yamandú Canosa, Àngels Marcos-González, Josep Martí, Gustavo Marrone, Fèlix Mestres, Josep Ministral, Salvador Lapuente, August Puig, Antoni Pitxot, Carme Sanglas, Pilar Segura, Joan Sibecas, Linda Travers, Salva-

dor Valente, Evarist Vallès i Zush; a banda d'una quantitat important d'altres obres que, si bé no es poden considerar pintures, són fruit de les tendències artístiques i noves tècniques ja clàssiques –fotografia, collage, dibuix, gravat– pròpies del segle XX.

Reforçant i completant les col·leccions ja existents d'art empordanès i comproment-nos amb l'art contemporani, des del Museu de l'Empordà pretenem assolir els objectius que ja perseguïen els nostres antecessors quan van crear aquesta institució i les persones que han treballat per al seu desenvolupament, definint, dia a dia, una política d'ingressos que aposti d'una forma global –agrupant objectes, obres d'art i documentació– per recollir els testimonis de la cultura artística del nostre entorn històric.

Anna Capella i Molas

és directora del Museu Empordà.

Notes

1. *Museu de l'Empordà. Guia de les Col·leccions*. Consorci del Museu de l'Empordà. Figueres, 1999.
2. CAPELLA, Anna, «Ramon Reig i el Museu de l'Empordà», dins *Ramon Reig, una visió transparent d'aquest país*, catàleg de l'exposició. Ajuntament de Figueres i Consorci del Museu de l'Empordà. Figueres, 2003.
3. Ramon Reig i Corominas (Manila, 1903–Figueres, 1963), pintor, catedràtic de dibuix de l'Institut Ramon Muntaner i autor del llibre *La acuarela en España* (Editorial Porter, 1954), va ser un dels principals promotors del Museu de l'Empordà, del qual fou el primer responsable tècnic (des de 1947 fins al 1963), mentre era també director de l'Institut (1940-1955). Durant aquest període, Ramon Reig va promoure l'especialització del Museu de l'Empordà en Museu de l'Aquarel·la, i va aconseguir una sèrie important de donacions d'obres realitzades amb aquesta tècnica pictòrica.
4. Marià Baig i Minobis (Figueres, 1906-1991), pintor polifacètic, membre fundador del Museu de l'Empordà i familiar d'Alfons Moncanut i de Pepita Planas, va ser qui facilità i aconseguí la transferència d'aquest valuós llegat al museu. L'any 2006 el Museu de l'Empordà li dedicà una exposició antològica, de la qual es va publicar el catàleg *Marià Baig, una singular pluralitat*.
5. Evarist Vallès i Rovira (Pierola, 1923 – Figueres, 1999), pintor, fou director de 1971 a 1972. L'any 2000 el Museu de l'Empordà li dedicà una exposició antològica, de la qual es va publicar el catàleg *Evarist Vallès, creador empordanès d'espais metafísics*.
6. Alícia Viñas (Figueres, 1946), artista, va ser directora del Museu de l'Empordà des de l'any 1974 fins al 1997.
7. El Consorci del Museu de l'Empordà es creà l'any 1997, constituït per l'Ajuntament de Figueres i el Consell Comarcal de l'Alt Empordà, amb la intenció de dinamitzar aquest equipament cultural i dotar-lo de més recursos humans i econòmics. Uns anys més tard s'hi incorporà la Fundació Gala - Salvador Dalí. Al llarg d'aquests anys, la política de nous ingressos al fons del Museu de l'Empordà, la línia d'exposicions temporals –recuperació de patrimoni històric, exposicions antològiques i de tesi–, i d'art contemporani, així com una acurada línia de publicacions, les activitats paral·leles i del servei educatiu, han marcat les pautes d'un ampli treball en equip amb diverses persones del món de l'art i la cultura a les nostres comarques